

Відгук

офіційного опонента, доктора філософських наук,
професора Білогур Влади Євгеніївни
на дисертаційну роботу Сушко Руслани Олександрівни
за темою «Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор
в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)»,
яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного
виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 –
олімпійський і професійний спорт.

Актуальність обраної теми. Глобалізація вже давно впливає на світ професійного спорту. У пошуках кращого заробітку або можливості виступити на великих міжнародних змаганнях багато спортсменів і тренерів з легкістю міняють спортивні прапори, а часто і паспорти. Ставлення до спортивної глобалізації в нинішньому світі різне: є у неї свої прихильники і противники. Але факт залишається фактом - без неї уявити собі сучасний професійний спорт вже неможливо. З розвитком процесів глобалізації спорт загалом і баскетбол зокрема тільки посилюють своє значення у світі як чинники, що сприяють збереженню національної ідентичності. Незважаючи на розвал Вестфальської системи міжнародного порядку, як зазначає А. Мартінелі, «поки що нація та національна держава залишаються найважливішим джерелом ідентифікації для особи». Навіть з огляду на появу номадичної ідентичності, тобто ідентичності осіб, які постійно пересуваються світом та позбавлені стійкої національної приналежності, для абсолютної більшості мешканців планети національна держава залишається необхідною умовою існування, розвитку та прихистком від глобальних негараздів. Тому глобалізація не здатна позбавити спорт локалізації та націоналізації, і сучасні тенденції його розвитку як ніщо інше віддзеркалюють суперечливість цього процесу, якому деякі дослідники схильні дати альтернативну назву «глокалізація».

Докторська дисертація Руслани Олександрівни Сушко є актуальним дослідженням з управління розвитком спортивних ігор в умовах глобалізації, яке культивує спорт як стратегічний напрям міжнародного престижу України та чинник суспільного прогресу. Актуальність дослідження обумовлюється потребами культивування спорту вищих досягнень, підвищення ролі його ресурсу як в масштабах нашої країни, так і на міжнародній арені. Як справедливо заявляє авторка, «Особливе місце в системі олімпійського та професійного спорту посідають спортивні ігри, для яких характерна низка суттєвих переваг порівняно з іншими видами спорту: значна зацікавленість суспільства до командних баталій на ігрових майданчиках, можливість побудови інвестиційного бізнесу з отриманням надприбутків, що доведено закордонним досвідом, наявність взаємопов'язаної вертикалі від дитячо-юнацького до олімпійського та професійного спорту» (с.32). Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор дозволяють розширити уявлення про даний феномен, можливість по-новому поглянути на окремі сторони спортивних відносин у світі та в нашій державі, зокрема. В сучасних умовах глобалізації склалася така ситуація, коли використання спортивних ресурсів (спортивних ігор), розвиток спортивного потенціалу, культивування спортивного середовища є таким же ефективним, як використання сировинних ресурсів, що є головним трендом в умовах глобалізації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається сучасними проблемами розвитку спортивних ігор, які ще не отримали остаточного вирішення. Вивчення чинників, що впливають на результат виступів національних збірних команд, є однією з нагальних проблем спортивної науки. Збереження переможних тенденцій українських команд зі спортивних ігор – обов'язок сьогодення. Спорт залишається дзеркалом почуттів щодо нації, але одночасно він має геополітичний вимір. І в цьому вимірі спорт повинен працювати на Україну.

У роботі Руслани Олександрівни Сушко обґрунтовується необхідність досліджень у даному напрямку і доводиться, що в умовах глобальних змін у

світі ця проблема набуває не тільки особливого теоретичного, а й вагомого практичного значення, адже спорт в епоху глобалізації – це головний маркер економічного добробуту країни та її конкурентоспроможності.

Науковці постійно ведуть творчий пошук шляхів удосконалення навчально-тренувального та змагального процесу, що за сучасними тенденціями розвитку спорту неможливо без урахування впливу процесів глобалізації спорту вищих досягнень.

Автор вказує на існуючі протиріччя і необхідність пошуку нових, більш ефективних, підходів до розвитку спортивних ігор, що дозволить повернути українських спортсменів у спортивних іграх на п'єдестали змагань найвищого рівня.

Отже, відсутність високих результатів на міжнародній арені та актуальні проблеми розвитку спортивних ігор зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Теоретико - методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)».

Зв'язок роботи з науковими планами, темами Дослідження виконано відповідно «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту за темою 1.2 «Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні» (№ державної реєстрації – 0111U001715); плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання та спорту України на 2016–2020 рр. за темою 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (№ державної реєстрації 0116U001628); тематичного плану наукових досліджень і розробок, які виконуються за рахунок коштів державного бюджету МОН України на 2016–2017 рр., за темою 2.38 «Сучасні системи розвитку спорту вищих досягнень і стратегія розвитку спорту і олімпійської підготовки спортсменів України на найближчу та віддалену перспективу» (№ державної реєстрації 0116U007019).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації сформульовані в дисертаційній роботі достатньо обґрунтовано. Вірогідність результатів забезпечена адекватністю методів дослідження, достатньою кількістю досліджуваних, коректною статистичною обробкою даних, а також позитивним ефектом впровадження результатів роботи в практику роботи національної федерації баскетболу України. Висновки, які сформульовані в роботі, відповідають поставленим завданням, підсумовують зміст дисертаційного дослідження. Їх об'єктивність і наукова новизна не викликають сумніву.

Теоретична і практична значущість результатів дослідження полягає в розробці, обґрунтуванні й апробації технології підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних міжнародних змагань з урахуванням впливу чинників глобалізації.

Фактичний матеріал, який представлено в роботі, та зроблені на його основі узагальнення з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень, є підґрунтям для вдосконалення програм підготовки. Це дозволило оптимізувати навчально-тренувальний процес гравців чоловічих і жіночих збірних команд України з баскетболу (кадетських, юніорських, молодіжних, національних). До заслуг дисертаційного дослідження належить обґрунтування авторської концепції розділу 7 «Узагальнення проблемних питань, обґрунтування програм підготовки і шляхів розвитку баскетболу в Україні в глобальних умовах».

Сформульовані в дисертації висновки і пропозиції, а також окремі результати дослідження, які є частиною навчально-методичних посібників, висвітлено на практичних і науково-методичних семінарах федерації баскетболу України з питань підвищення кваліфікації тренерів.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в навчальний процес професійної підготовки здобувачів вищої освіти ВНЗ

фізкультурно-спортивної спрямованості. Впровадження результатів дослідження в практику підтверджено відповідними актами.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Дисертація складається зі вступу, восьми розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних літературних джерел (441) і додатків (14). Дисертаційна робота викладена на 456 сторінках, вміщує 26 таблиць, 45 малюнків.

Вступ відображає стан наукової проблеми, її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методологію, наукову новизну, практичне значення результатів, особистий внесок здобувача, апробацію дисертації, публікації.

Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України – побудова логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях і малюнках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Концептуальна структура дисертаційного дослідження складається з восьми розділів:

У першому розділі **«Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень: характеристика проблеми»** виконано добротний аналіз літературних джерел, де розглянуто питання глобалізації в сучасному світі та її вплив на спорт; історичні аспекти розвитку спортивних ігор (баскетбол, волейбол, гандбол, теніс, настільний теніс, регбі, хокей, футбол); сучасні підходи до побудови процесу підготовки в спортивних іграх з урахуванням впливу глобалізації на спорт вищих досягнень; загальні принципи і особливості побудови процесу підготовки висококваліфікованих спортсменів в умовах міграції; особливості підготовки до офіційних міжнародних змагань і змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів з урахуванням чинників соціально-економічного впливу; еволюцію правил міжнародних змагань зі спортивних ігор в умовах

глобалізації; потужний вплив професіоналізації спорту вищих досягнень на розвиток спортивних ігор. Зроблено висновок стосовно проблемних питань розвитку спортивних ігор з урахуванням чинників глобалізації спорту вищих досягнень.

У другому розділі **«Методи і організація дослідження»** представлено і обґрунтовано методологію дослідження, наведено методи й етапи дослідження, спрямовані на вирішення завдань дисертаційної роботи, а також відомості про контингент учасників дослідження.

У третьому розділі **«Концепція розвитку спортивних ігор на національному та міжнародному рівнях в умовах глобалізації спорту вищих досягнень»** показано наукові підстави обрання конкретних складових концепції й обґрунтовано їх важливість. Сформульовано концепцію розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень, в основу якої покладено спеціальні методичні принципи спортивного тренування, аналіз та узагальнення передового педагогічного досвіду вітчизняних і закордонних фахівців.

У четвертому розділі **«Обґрунтування та розробка теоретичної моделі розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень»** зазначено, що функціонування складної багаторівневої моделі розвитку баскетболу в Україні неможливе без наявності визначених критеріїв ефективності, які детермінують економічні, соціальні, демографічні, правові, організаційні, суто спортивні та інші чинники. Шляхи практичної реалізації теоретичної моделі розвитку баскетболу в Україні ґрунтуються на вивченні та узагальненні педагогічного досвіду розвитку баскетболу в найбільш успішних країнах світу. З цього переліку виділено європейські країни (Литва, Сербія), чий досвід, з огляду на особливості та традиції функціонування баскетболу, має стати найбільш ефективним прикладом для подальшого розвитку спортивних ігор в Україні.

В п'ятому розділі **«Технології підготовки в спортивних іграх з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень»**

сконцентровано увагу на сучасному стані проблеми оптимізації підготовки висококваліфікованих баскетболістів до офіційних міжнародних змагань і запропоновано застосування принципово відмінних підходів у представленій технології. На особливу увагу заслуговує орієнтовна матриця практичної технології планування підготовки команди до офіційних змагань протягом макроциклу з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень, яка є основою для алгоритмізації процесу безпосередньої підготовки спортсменів.

В шостому розділі **«Етапи становлення спортивної кар'єри як складові підготовки висококваліфікованих баскетболістів в умовах глобалізації»** узагальнено напрями формування спортивної майстерності гравців, які відбувалися під впливом чинників глобалізації шляхом інтеграції в світовий баскетбол. Проаналізовано вплив чинників міграції баскетболістів та їх концентрації в провідних лігах і центрах підготовки на ефективність змагальної діяльності (на матеріалах Ігор Олімпіад 1988–2016 рр.), а також професіоналізації спортсменів і комерціалізації офіційних міжнародних змагань на показники розвитку баскетболу.

У сьомому розділі **«Узагальнення проблемних питань, обґрунтування програм підготовки і шляхів розвитку баскетболу в Україні в глобальних умовах»** представлено аналіз програм підготовки національних збірних команд, який дозволив констатувати проблеми і запропонувати нові підходи до формування програм підготовки висококваліфікованих баскетболістів на рівні національних збірних команд з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень на розвиток баскетболу в Україні. Методом експертної оцінки визначено погляди впливових вітчизняних науковців на шляхи розвитку спортивних ігор в Україні.

У восьмому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** співставлено наукові дані, які отримала автор, із наявними в

наукових і методичних джерелах. На підставі цього сформульовано наукові положення трьох рівнів новизни (підтверджено, доповнено, вперше).

У **«Висновках»** авторка підсумовує головні тези дослідження й пропонує стислий виклад здобутків, які складають вагомий науковий внесок для всієї спортивної науки і практичні рекомендації щодо розвитку спортивних ігор в Україні.

Таким чином, докторська дисертація Сушко Р. О. «Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)» є завершеною науковою працею, у якій системно викладені матеріали дослідження. Запропонована робота відрізняється фаховим підходом та оригінальністю недослідженої проблеми.

Отримані результати дослідження знайшли відображення у 55 наукових працях, що опубліковані в 2012–2017 рр., з них, 2 монографії, 24 публікації у фахових виданнях України, з яких 12 включено до міжнародних наукометричних баз даних, 4 праці в наукових періодичних виданнях інших держав; 14 публікацій апробаційного характеру; 11 публікацій, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи.

Таким чином, проаналізувавши дисертаційне дослідження Сушко Р.О. та позитивно його оцінюючи, хочу висловити **деякі дискусійні положення та зауваження**, які, на мою думку, могли сприяти покращенню висвітлення даної проблеми, яка є вкрай актуальною для сучасного українського суспільства.

Зауваження щодо змісту дисертації. До дисертаційної роботи є деякі зауваження:

- У дисертації детально проаналізовано основні чинники глобалізації спорту вищих досягнень: міграція спортсменів і їх концентрація в кращих світових центрах підготовки; професіоналізація спортсменів і комерціалізація офіційних міжнародних змагань; соціалізація провідних спортсменів і

політизація офіційних міжнародних змагань. У той же час, на нашу думку, недостатньо уваги приділено характеристиці такого чиннику глобалізації як інформатизація в сучасному спорті.

- В першому розділі «Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту вищих досягнень: характеристика проблеми», на наш погляд, більше уваги слід було б приділити, саме питанням еволюції ігрових видів спорту з точки зору їх перетворення в глобальні бренди сучасного Олімпійського руху і професійного спорту.

- В третьому розділі при обґрунтуванні та розробці концепції розвитку спортивних ігор автор декларує, що в їх основу покладено спеціальні методичні принципи спортивного тренування, що сформульовані В. Платоновим (2014). На наш погляд, з точки зору дослідження глобальних чинників розвитку спорту вищих досягнень, логічним було б у процесі розробки концепції спиратися також на чинники навколишнього середовища - В. Платонов, Т. Єсентаєв (2015).

- У четвертому розділі (стор. 166), автор наводить приклад активного використання командних ігрових видів спорту релігійними конфесіями (християнство, іслам) з метою активного залучення молоді та популяризації релігійних культів через заняття спортивними іграми, але не аналізує цей процес у відповідності до впливу глобальних чинників на розвиток спорту.

- В дисертації автор неодноразово звертає увагу на те, що для процесів спортивної міграції актуальним є наявність відповідних норм національного законодавства стосовно отримання громадянства для висококваліфікованих спортсменів за спрощеною процедурою в різних країнах світу, але не наводить відповідних рекомендацій стосовно цього питання до українських національних федерацій з ігрових видів спорту.

- В п'ятому розділі автор аналізує побудову та особливості процесу підготовки перспективних спортсменів у кращих світових центрах підготовки: футбольній академії «Аякс» (Нідерланди), тенісній академії Н. Болєтьєрі (США), приватних баскетбольних школах А. Сабоніса та

Ш. Марчульоніса (Литва). На наш погляд, доцільним був би порівняльний аналіз з аналогічною побудовою процесу підготовки в кращих українських дитячо-юнацьких спортивних закладах.

- На мою думку, слід було б структурувати вісім розділів дисертації та поєднати їх в п'ять чи шість.

Наведені вище зауваження є, в значному ступені, дискусійними і не знижують загальної високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

В цілому дисертаційне дослідження Сушко Р.О. справляє гарне враження, зазначені зауваження не спростовують загальної позитивної оцінки дослідження, сприяють певному внеску дисертанта у розвиток означеної проблеми, а більшість висловлених зауважень і критичних міркувань носять полемічний та рекомендаційний характер.

Висновок. Дисертація Сушко Руслани Олександрівни «Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)» відповідає вимогам п. 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики
фізичного виховання та спортивних дисциплін
Мелітопольського державного
педагогічного університету
ім. Б. Хмельницького

В.Є. Білогур

*Відгук отримано
14.03.2018 р.*

М.С. Білогур

Підпис Білогур В.Є. Сасвідчую
З.В. Вербава В.Є.
06.03.2018 р.